

О ОСНИВАЧИМА ПРОСЈАЧКИХ РЕДОВА

мр Мирослав М. Поповић
Стипендиста
Министарства за науку
и технолошки развој
Републике Србије

Апстракт: Животи и рад оснивача просјачких редова, Св. Франциска и Св. Доминика, кључни су за разумевање духовности, црквеној животи и друштвеној развоја западне светице у 13. веку. Важно је осветлити њихове личности и постојану са научном студијом. Рад представља краћи биографски пресек животи и делатности оснивача францисканској и доминиканској реда, са освртом на историјске изворе и културне посвећене њима, као и став науке према личностима које су кључне за разумевање епохе 13. века.

Кључне речи: Св. Франциско, Св. Доминик, култура, историјски извори, став науке, францисканско постојање

Посленик апостолског сиромаштва

Свети Франциско рођен је у Асизију 1181. или 1182. године. Његов отац Пјетро Бернадоне био је богати трговац тканинама. Мада је био повезан са очевим послом, није имао жеље за трговачком каријером. Био је широке руке и широка срца, пун амбиција надахнуте младости, имао харизматичну личност, којом је касније многе људе привукао себи. Рано је постао вођа младих људи Асизија.¹

Његова прва жеља била је да буде војник. У једној од малих чарки између супарничких градова Асизија и Перуђе био је заробљен и болест коју је добио у затвору Перуђе окренула је његове мисли у другом правцу. Коначно преобраћење догодило се за време његовог сусрета са губавцем, док је јахао преко умбријске равнице. Од тог дана до краја живота, брига о губавцима постала је његова света дужност. Касније, док се молио пред распећем у оронулој капели Светог Дамијана, чуо је глас који је рекао: «Франциско, иди и оправи моју кућу, која видиш да се претвара у рушевину».²

Тумачећи заповест буквално, Франциско је узео нешто робе из радње свога оца, продао коња и робу у Фолињу и понудио новац свештеницима Св. Дамијана. То је довело до коначног раскида са оцем и напуштања дома.³

1 *The Cambridge Medieval History, Volume VI*, Cambridge 1929, 727.

2 Thomas of Celano, *Two Lives of St. Francis*, <http://www.fordham.edu/halsall/source/stfran-lives.html>.

3 *The Cambridge Medieval History VI*, 728.

Неко време оправљао је сопственим рукама напуштене капеле око Асизија (Св. Дамијана, Св. Петра, Св. Марије од Анђела) и Портиункуле. Заузео је место просјака и без сумње мислио да води живот усамљеника, који га је увек привлачио. У цркви у Портиункули, вероватно 24. фебруара 1208. године, открио му се његов прави позив у речима Јеванђеља за тај дан (Матеја 10): „А ходећи проповиједајте и казујте да се приближило царство небеско. Болесне исцјељујте, губаве чистите, мртве дижите, ђаволе изгоните; забадава сте добили, забадава и дајте. Не носите злата ни сребра ни мједи у појасима својијем. Ни торбе на пут, ни двије хаљине ни обуће ни штапа; јер је посленик достојан свога јела“.⁴ Франциско је пратио упуте Јеванђеља одмах и буквално, ишао је бос и проповедао одрицање.⁵

Са језиком и идеалима Јеванђеља у мислима и животу Св. Франциска били су испреплитани језик и идеали витештва. Св. Франциско био је учтив према свима подједнако, чак и према лоповима и пљачкашима. Никад се није осећао супериорнијим од других. Тома Ђелано је рекао: „Више него светац међу свецима, био је међу грешницима као један од њих“. Иста саосећајност ујединила га је са целом природом и дала му моћ над зверима и птицама. Осећај сродства са свим постојећим стварима је доживео највећи изражај у *Похвалама Створењима* или *Песми Сунцу*, коју је написао на крају свог живота.⁶ Нарочито је волео ватру због њене лепоте и снаге; топлоту јер је представљала љубав Христову.

Народ Асизија је у почетку Франциска сматрао лудаком. Ускоро су почели да га поштују, а други да прате његов пример. Прво му се придружио богати Бернард од Квинтавале, који је све своје богатство дао сиромашнима. Други је био Петар де Катанео, каноник катедрале. Неколико дана касније придружио им се Жил, који је остао идеал францисканског фратра. Са њим је Франциско кренуо на своје прво мисионарско путовање у Анкону и проповедао одрицање. Када се број фратара повећао на једанаест, Франциско је написао једноставно правило живота,⁷ које се очигледно састојало од неколико одељака из Јеванђеља који су

⁴ Библија *Сџарої* и *Нової завјеша*, превод Ђуре Даничића и Вука Караџића, Београд 1997.

⁵ *The Cambridge Medieval History VI*, 729.

⁶ St. Francis of Assisi, *Canticle of the Sun*, <http://www.fordham.edu/halsall/source/stfran-canticle.txt>. Превод у Ц. Х. Линч, *Историја средњовековне цркве*, Београд 1999, 300; Др Р. В. Поповић, *Извори за црквену историју*, Београд 2001, 151-152.

⁷ Текст првобитног Правила које је одобрио Иноћентије III није сачуван, али се на основу савремених извора може одредити да је осим три текста из Јеванђеља оно садржало директиве које су регулисале свакодневни живот и прописе за поштовање три завета – завете сиромаштва, чистоте и послушности. Током првих година реда живот Св. Франциска био је истинско правило. Први фратри били су лутајући проповедници Јеванђеља. Бавили су се било којим занимањем које су знали и прихватили гостољубивост оних који су је нудили. Када нису могли да стекну оно што је неопходно за живот часним радом, просили су. Имали су једноставне проповеди људима у градовима и служили сиромашне и болесне, посебно губаве. С времена на време повлачили су се на скривита места и молили за нову снагу потребну апостолском животу.

Првобитно Правило одговарало је малој групи чији су чланови под личним утицајем оснивача. Ред је растао задивљујућом брзином и јавиле су се нове административне по-

поучавали сиромаштву и „покајници из Асизија“ отпутовали су у Рим, у лето 1210. године, да траже папино одобрење.⁸ Иноћентије III је истакао потешкоће: живот је био сувише тежак, било је немогуће живети без имовине и предложио је да се придруже неком постојећем реду. Иноћентије је схватао ризик од претварања религиозних људи у јеретике. Дао је усмену дозволу за Правило и овластио Франциска и његове сапутнике да проповедају одрицање. Такође је наредио да им се начине свештеничке тонзуре. Фратри – сада звани Мала браћа, имали су своје основно састајалиште прво у старој кући губаваца у Рива Порти, а затим у Портиункули, где су саградили неколико малих колиба од прућа, блата и сламе. Овде су се окупљали сваке године на недељу Духова, када је Франциско нове чланове примао у братство. Ту им се за време поста 1212. године придружила Клара, млада наследница из Асизија, коју је подстакло Францисково проповедање. На његов лични савет, напустила је очеву кућу по мрклој ноћи и посветила се животу у сиромаштву.⁹ Франциско је њој и другима које су јој се придружиле у Св. Дамијану дао кратку „формулу живота“ и успоставио Сиромашне госпе, женски францискански ред.¹⁰ Клара је од Иноћентија III (вероватно 1216. г.) добила овлашћење за себе и сестре, односно Сиромашне госпе Св. Дамијана, да живе без имовине. Спровођење строгих правила које је калуђерицама Св. Дамијана наметнуло Правило Уголина 1219. године знатно је отежало поштовање апсолутног сиромаштва. Стога је Св. Клара у свом манастиру спроводила своје принципе до смрти 1253. године. Ред је до тада већ добио своје приходе.

Године 1217. дошло је до првих покушаја да се организује велико братство и да се прошири његова активност изван Италије.¹¹ Успостављене су провинције и изабрани провинцијски управници. Мисије су кренуле преко Алпа и мора до Сарацина. Жил је отишао у Тунис, а Елијас и други у Сирију. Сам Франциско,

требе. Викари које је Франциско именовао да управљају током његовог пута у Свету Земљу увели су новине које су биле супротне његовом духу. Старешине и учени фратри били су уверени да је ревизија Правила, сагласна потребама велике организације реда, апсолутно неопходна. Правило из 1221. г. било је Францисков покушај да се прилагоди новим потребама реда. У суштини, то је Правило из 1209. у форми која је настала као резултат дванаестогодишњих промена и новина. Двадесет и три поглавља испуњена су са цитатима Светог Писма које је по наређењу Франциска унео Цезарије из Шпајера – да би текст добио додатну снагу. Логички редослед и правна форма нису истакнуте карактеристике овог Правила.

Конечно Правило из 1223. г. у свом је саставу садржало мало од оригиналних францисканских идеала. Кардинал Уголино из Остије, старешине са својим предводником Елијасом из Кортоне и учени фратри учествовали су у стварању Правила. Конечно Правило ипак одише духом оснивача. Представља компромис између онога што је Франциско примио од Господа и мишљења Западне Цркве. Хонорије III је 1223. булом *Solet annuere* (*Bullarium Franciscanum I*, pp. 15-19, ed. U. Hüntemann and J.M.Pou у Marti, 1929.) дао свечано одобрење францисканском Правилу. Ово Правило подељено је на 12 поглавља са 24 прописа који имају обавезујућу снагу и изван број савета. Њихова сврха је унапређење поштовања Јеванђеља, што је основа францисканског живота.

⁸ *The Cambridge Medieval History VI*, 729.

⁹ J. R. H. Moorman, *A History of the Franciscan Order from its Origins to the Year 1517*, Oxford 1969, 32-33.

¹⁰ *The Cambridge Medieval History VI*, 730.

¹¹ *Ibid.*, 730.

који је већ два пута покушао да дође до муслиманских земаља, одлучио је да оде у Француску.¹² Кардинал Уголино из Остије, који га је срео у Фиренци, забранио му је одлазак и замерио му што је послао своју браћу да умру од глади у далеким земљама. Франциско је остао у Италији и послао у Француску брата Пацифика.

Године 1219. мисије у хришћанске земље иза Алпа организоване су у широком обиму – у Француску, Немачку, Угарску, Шпанију. Албижански крсташки рат је још тињао, а браћа у Француској и Немачкој била су сматрана за јеретике, на које су подсећали по свом начину живота. У Угарској се са њима лоше поступало и тако су у већини земаља прве мисије биле неуспешне и фратри су се вратили у Италију.

У међувремену, Франциско је испунио своју жељу да оде Сараценима. Са Петром де Катанеом се придружио крсташкој војсци пре Дамијате (август 1219.) и проповедао пред султаном, који га је учтиво примио и послао назад у хришћански логор под војном пратњом.¹³ После је Франциско прешао у Палестину, где је примио вести због којих се морао вратити.

Током одсуства његови викари су сазвали сабор „старијих“ (вероватно 29. септембра 1219.) и прописали спровођење строжијег поста код фратара, док је брат Филип прибавио папску булу која га је овлашћивала да екскомуницира њихове непријатеље. Оба ова покрета нису била у складу са ставовима Св. Франциска. Први је тежио да промени слободан луталачки живот фратара као странаца и ходочасника, који немају стално боравиште, живе од милостиње и сопственог рада, у уобичајени живот монашких редова. Други покрет био је противан францисканском духу, који се супротстављао употреби силе и власти закона.¹⁴

Када се вратио у Болоњу, почетком 1220. године, Франциско је затекао даљи напредак, који је био супротан идеалу сиромаштва – кућу браће изграђену за стално становање. Франциско је наредио фратрима да напусте кућу. Осећајући се несигурним да се сам носи са новом ситуацијом, обратио се папи да именује Уголина, кардинала-бискупа Остије, за његовог саветника. Нема сумње да је Уголино био истински поштовалац Св. Франциска и његових идеала. Он је изнад свега био представник Цркве. Желео је да реформише Цркву дајући ауторитет францисканским фратрима. Франциско је желео да преобрази свет снагом љубави и понизности.¹⁵

Уголино је био присутан на општем састанку маја 1220. године и деловао као посредник између Франциска и провинцијских управника. Потоњи су тежили да убеди Франциска да дозволи да га воде савети мудре браће и изнели као моделе правила Св. Бенедикта, Св. Августина и Св. Бернара.¹⁶ Захтевали су уоби-

12 J. R. H. Moorman, *A History of the Franciscan Order*, 46.

13 *Ibid.*, 49.

14 *The Cambridge Medieval History VI*, 731.

15 J. R. H. Moorman, *A History of the Franciscan Order*, 50-51.

16 Правило Св. Бенедикта садржи принципе за све области манастирског живота и потреба једног монаха. Према његовој замисли, монах је тих, миран, послушан опату и манастирској хијерархији, а све је прилагођено његовој природи и могућностима. Он не

чајено устројство и миран начин живота. Франциско је одбио да се одвоји од пута понизности и једноставности. Устројство је било неопходно, јер ред би тешко могао да преживи смрт оснивача уједињен само његовом личношћу. Франциско је предао управу Петру де Катанеу, који умире 1221. године, па је Франциско за наследника именовано брата Елијаса.¹⁷ У августу 1224. се повукао у Ла Верну да пости и медитира о мукама Господњим. Током саживљавања приказала му се визија анђела, након чега се на његовом телу појавила стигмата или пет Христових рана.¹⁸

Тома Архиђакон је оставио сведочанство о Светом Франциску са почетка двадесетих година 13. века:

„Те године (1222), на дан Успења Пресвете Богородице (15/28. август), док сам био у Болоњи на универзитету, видео сам Светог Франциска како проповеда на тргу пред општинском палатом, где се скоро цео град сакупио. Почетак његовог говора био је: анђели, људи, демони. Ота три разумна духа тако је лепо и разборито излагао, да је многим учењацима, који су били присутни, био не мало задивљујући говор човека незналице. Није говорио као проповедник, већ скоро као беседник који људе покреће. Сва садржина његових речи тицала се стишавања непријатељстава и склапања мира. Нечиста му је била риза, спољашњост за презир и лице нелепо. Али, такву је Бог дао снагу његовим речима да су многи племићки редови, међу којима је силан бес старих непријатељстава пустошио многим проливеном крвљу, били наведени да се помире. Тако је велико било поштовање према њему и оданост да су

поседује ништа, а све његове потребе су подмирене, претеривање у аскези је искључено. Дан му испуњава молитва, затим читање светих списа и физички рад, који је такође значајан за спасење јер сузбија грех. После једногодишњег искушеништва, да би био примљен у братство одређеног манастира, искушеник мора да да усмено обећање и напише молбу за пријем. Монаштво на Западу је било бенедиктинско до 11. или 12. века, јер је Правило Св. Бенедикта било прихваћено и у другим манастирима. Правило Св. Бенедикта одиграло је цивилизацијску улогу у процесу покрштавања варвара.

Св. Бернар (1090-1153) био је снага која је означила почетак епохе импресивног узлета цистерцитског реда. Цистерцити су тежили да монашка правила живота ослободе од допуна које су начињене од каролиншког периода и да живе према слову Бенедиктовог правила. Одбацили су бенедиктинску праксу примања деце. Цистерцитски монаси су следили прилагођенији дневни распоред молитви који је прописивало Бенедиктово Правило и обављали физичке послове, како би се издржавали сопственим радом. Имали су више времена за личну верску преданост и медитацију. Вратили су се слову Бенедиктовог Правила и у спровођењу свакодневног живота, протумаченог у складу са савременим идеалом апостолског сиромаштва. Тежили су да сведу на најмању меру додире са лаицима.

Правило Св. Августина било је флексибилније од Бенедиктовог и могло је задовољити потребе повучених заједница и оних који су радили међу људима као проповедници или неговатељи. Они каноници који су пристали да живе по Правилу Св. Августина звали су се регуларни или августински каноници. Покрет је био најуспешнији у јужној Француској и Италији. Разлике међу регуларним каноникима биле су веома велике.

17 J. R. N. Moorman, *A History of the Franciscan Order*, 51.

18 *The Cambridge Medieval History VI*, 732.

мушкарци и жене у групама на њега наилазили желећи да додирну његову влас или да узму нешто од тканина на њему.¹⁹

Дошло је до промене у карактеру братства булом Хонорија III (22. септембра 1220. г.),²⁰ која је наметнула једногодишње искушавање фратарата и забранила им да напусте ред након ступања у њега. Овај декрет је унет у Правило на састанку 1221. г., заједно са другим правилима која су дефинисала устројство општег састанка и моћ представника. На овом састанку брат Елијас је именован за старешину реда, вероватно на предлог Уголина, након смрти Петра де Катанеа. Успешне мисије фратри су послали у Немачку и друге делове Европе.²¹ Пре смрти Св. Франциска формирано је тринаест провинција, последња је била Енглеска, основана 1224. г. Овај број ће се повећати на 32, а пре 1272. г. на 34 провинције. Састанак из 1221. је последњи од великих и масовних, коме су присуствовале хиљаде фратарата. Отада су се састанци одржавали сваке три године и чинили су их провинцијски представници, сваки са својим сарадницима. Политика Римске курије да охрабрује просјачке редове да имају своје цркве и да их штите од локалне опозиције неизбежно је водила до њиховог сукоба са секуларним свештенством. Фратри су постали ривали уместо помоћници парохијских свештеника.²²

Свети Франциско је умро у Портиункули 3. октобра 1226, а 16. јула 1228. канонизовао га је папа Григорије IX, који је 1230. одбацио Правило и прогласио Завет који није имао обавезујући снагу. Папа је прилагодио Правило и дозволио фратрима да запосле агенте да примају и троше новац за њихове непосредне потребе.²³ Прво житије Св. Франциска је по налогу папе Григорија написао Тома Ђелано, а затим је настала легенда тројице његових другова и пријатеља Лава, Ангела и Руфина (око 1240) и житије које је написао Св. Бонавентура 1266. Ово житије садржи велики број чудеса везаних за Св. Франциска.²⁴

Светац проповедник

Доминик је рођен у Калеруеги у Старој Кастиљи 1170. године. Његови родитељи били су високог порекла, али нема доказа на основу којих би се могло закључити да је било ко од њих припадао племићкој породици Гузман.²⁵ Прво образовање стекао је у дому свог ујака, архијереја Гумиела де Изана. Са четрнаест година послали су га у школе Паленције, где је студирао слободне вештине и теологију десет година. Године 1191. је, током глади, продао сву своју имовину, укључујући и књиге, да би нахранио гладне. Пошто је завршио студије постао је каноник Осме, где је бискуп Мартин де Базан реформисао свој колегијум у

19 Др Р. В. Поповић, *Извори за црквену историју*, 152.

20 *Bullarium Franciscanum*, vol. I, p.6.

21 *The Cambridge Medieval History VI*, 732.

22 *Ibid.*, 733.

23 *Que elongati*, <http://www.intratextcom/x/ESLO240.HTM>.

24 Р. В. Поповић, *Појмовник Црквене историје*, Београд 2004, 173-174.

25 *The Cambridge Medieval History VI*, 737.

складу са августињским Правилу уз помоћ Дијега де Азеведа. Дијега је поста- вио Доминика за помоћника када је изабран за бискупа 1201. године. Пошто су га послали у краљевску мисију, повео је помоћника са собом и у Тулузу се Доминик први пут сусрео са албижанским јеретичима. У Монпељеу је Дијега са- ветовао папине легате и цистерцитске монахе који су дошли ради преобраћења јеретика да се одрекну луксуза и опонашају једноставан живот својих супарни- ка. Доминик је усвојио живот у добровољном сиромаштву. Открио је да су ћерке из сиромашних племићких породица родитељи поверили јеретичима на бригу и образовање. Године 1206. је уз помоћ Фулка, бискупа Тулуза, основао кућу у Прујилу, где су се слале овакве девојке. Ова институција је постепено мењала карактер и постала први манастир доминиканских калуђерица.²⁶

Доминик је остао у земљи десет година (1206-1216), до смрти Симона де Монфора, често у личној опасности након избијања Албижанског крсташког ра- та 1208. године. Добио је од папиног изасланика овлашћење да помири са Цр- квом преобраћене јеретике. Није јасно да ли је ова служба подразумевала и пра- во да предаје упорне јеретике секуларним властима. Доминик се само једном јасно спомиње као присутан на спаљивању јеретика и тада је, према Теодорику из Аполдије, спасао једну од жртава од ломаче.

Доминик је постепено окупио око себе малу групу проповедника, међу пр- вима Петра Ђеланија, богатог грађанина Тулуза, који је 1215. године дао своју кућу Доминику. Од Симона де Монфора примио је замак Касанел. Бискуп Фулк је 1215. г. формално признао брата Доминика и његове сапутнике и прикупио за њихово издржавање једну шестину од десетине дијацезе, заједно са неколико цркава. Те године је Доминик отпратио Фулка на Латерански концил и изнео пред Иноћентија III свој план о оснивању реда проповедника који не би требало да буду потчињени ниједној дијацези, њихово поље деловања би требало да об- ухвати цео свет, а они потчињени директно папи.²⁷ Концил је донео декрет који је забрањивао оснивање нових редова. Папа је одобрио Домиников план, али му је препоручио да усвоји једно од постојећих правила.²⁸ Уз саветовање са својим следбеницима, којих је било шеснаест, Доминик је изабрао Правило Св. Авгу- стина. Правилу су одмах додали тело консуетудина и регулисали аскетски жи- вот фратора. Доминиканци су званично били Августинови каноници, у стварно- сти су били ред проповедника, нису били везани ни за једну одређену кућу ни за завет постојаности и дуговали су послушност само старешини реда и папи.²⁹

Овако се описује сусрет Св. Доминика и Св. Франциска на Латеранском концилу у *Животима браће Рега проповедника 1206-1259*, поглавље I:

«Један од Мале браће, дуго сапутник Светог Франциска, рекао је неко- личини сабраће... да је наш Отац, Св. Доминик, боравећи у Риму, при- ступовао Латеранском концилу, поднео молбу пред Господа и папу за

²⁶ *Ibid.*, 737.

²⁷ *Ibid.*, 738.

²⁸ *Documents Illustrative of the History of the Church III*, ed. B.J. Kidd, London 1941, 153-156.

²⁹ *The Cambridge Medieval History VI*, 738.

признање свог реда, и, кад се молио једне ноћи – по свом обичају – у цркви, угледао је нашег Господа Исуса Христа како стоји поред свога престола на сред неба и држи три копља која само што није хитноу према земљи. У истом тренутку Девица Марија, павши на колена, молила га је да има милости према онима које је искупио и да спроводи своју правду са милошћу... Тада је славна Госпа, узевши Доминика за руку, њега одвела до нашег Господа Исуса Христа, који је, са осмехом одобравања, рекао: „Правилно и одважно он ће испунити оно што је рекао“. Тада је она довела Св. Франциска, кога је наш Господ једнако хвалио. Благословени Доминик је озбиљно посматрао одлике свог сапутника док је трајала визија. Ујутру га је препознао у благословеном Франциску, мада му је овај дотад био странац, потрчао и нежно га загрлио уз пољубац, и од тог часа они су постали само једно срце и душа пред Господом и њихови синови усвојили су овај братски дух до краја времена».³⁰

Хонорије III је децембра 1216. г. свечано потврдио и узео под своју управу и заштиту ред Доминика и Браће проповедника, са свим његовим поседима и имовином. Фратри су ограничили своје активности на албижанску земљу и њихов једини манастир био је у Тулузу. Доминик је сад распршио своју малу групу, шаљући неке у Париз, неке у Шпанију, док се он сам вратио у Италију. Опозиција бискупа према новим проповедницима сусрела се са папском булом (од 11. фебруара 1218. г.), која је наређивала свим прелатима да им помогну. Седам фратара је стигло у Париз септембра 1217. г. под Матејом Француским. Исте године фратри су се населили у Болоњи и брзо напредовали захваљујући Региналду Орлеанском. Доминик је желео да његови синови немају имовину, већ да живе од милостиње и ту одлуку је са извесним оклевањем прихватио први свеопшти колегијум у Болоњи, маја 1220. године. Овај колегијум је дао нацрт устројству које је регулисало организацију реда.

Тада новооснована заједница добила је печат правне установе. Рад на законима обавља посебно одељење дефинитора, којим председава Доминик. Правила која су се спроводила као обичаји добила су снагу закона. Начело реда је отвореност за стални развој, за промене које траже различити и нови видови апостолата, да би се савладале тешкоће које време доноси. Прихвата се начело диспензе (опроста) од општих литургијских обавеза, кад делотворност апостолата то захтева, што је било непознато до Доминика. Даје се наглашено значење просјачком сиромаштву, које искључује поседе и скупљање новца. Назив ове повеље је „Повеља проповедања“. На Скупштини се одлучило да се покуша оснивање нових заједница у скандинавским земљама, почне с мисијама у Угарској и да се појачају поједине куће. Скупштина од 1221. у Болоњи, на дан Духова, под председавањем Доминика, ближе је одредила основно устројство реда (приор провинције, скупштина провинције) и појачало мисионарску делатност

³⁰ Dominican Order: *The Lives of the Brethren of the Order of Preachers 1206-1259*, <http://www.op.org/domcentral/trad/brethren/breth01.html>.

према истоку, у Угарско-хрватском краљевству, Немачкој, према неким чак и у Грчкој, према северу у Данској, Норвешкој и нарочито у Енглеској.³¹ Доминик је претходно упознао Франциска и био под утицајем примера францисканског реда у усвајању завета апсолутног сиромаштва. Док је сиромаштво Франциску било основно за личну светост, Доминик га је усвојио као средство за повећање утицаја проповедника.

Доминик је умро у Болоњи 6. августа 1221. године, а канонизован је 1234. године.³² Нема премца његовој храбрости, самопоуздању, завету на спасење душа. Био је спреман да учи од непријатеља – институција сиромашних проповедника и калуђерица преузета је од примера јеретика. Имао је велики утицај над женама и разумевао њихове тешкоће. Учинио је доминиканске калуђерице саставним делом реда Проповедника. У Институцијама које је саставио за њих углавном се позивао на Правило Св. Сикста, одредио да се најмање шесторо фратара мора придружити сваком женском самостану, као духовни управитељи и администратори.

Култ, иконографија, став науке

Шеснаестог јула 1228. г. Франциска је канонизовао Григорије IX, који је 17. поставио камен темељац цркве (касније ју је изградио Елијас из Кортоне), која ће чувати Францискове посмртне остатке. Тома Ђелано је задужен да напише светитељеву биографију и завршио ју је најкасније до почетка јануара 1229. године. Године 1230. доња црква Светог Франциска била је толико близу завршетка, да су Францискови остаци свечано унети 25. маја. Због страха да би реликвије могле бити украдене, место гроба је чувано у тајности. После многих покушаја гроб је пронађен 1818. године. Црква обележава Францискову смрт 4. октобра и слави Стигмату 17. септембра. Ред прославља прво одобравање Правила 16. априла и пренос моштију 25. маја, канонизацију 15. јула и откривање гроба 12. децембра. Године 1916. Франциско је проглашен заштитником Католичке акције, а 1939. заштитником Италије. После Асизија највеће седиште ходочасника је Канинде у источном Бразилу. Франциско се сматра духовним оцем три гране Првог реда (францисканци, францискански конвентуалци и капуцини), огранака Другог реда сиромашне Кларе, Регуларног францисканског Трећег реда, око 30 мушких конгрегација, преко 400 провинција францисканских сестара, и Трећег секуларног реда. Славе га не само католици, већ, нарочито од 19. века, и протестанти; постоји и протестантски Трећи ред Светог Франциска.³³

У данашње време Францискова љубав према природи узета је као његова типична карактеристика и обично се представља окружен животињама. Аутентичан изглед свеца је изгубљен, мада је од најранијих времена било покушаја да се његове карактеристике осликају најреалистичније могуће. Опис свеца у пр-

31 G. Bedouelle, *Dominik ili dar riječi*, Zagreb 1990, 57-58.

32 *The Cambridge Medieval History VI*, 739.

33 *The New Catholic Encyclopedia II*, Washigton 1967, 29-30.

вој биографији који је начинио Ђелано није био најутицајнији, мада је он само идална слика у стилу тог периода. Не зна се која од будућих представа најближе описује Франциска: фреска у *Sacro Speso* у Субијаку, без стигмата, представа у *S. Maria degli Angeli* у Асизију, насликана око 1270, на месту на коме је лежао на самрти, мања представа коју је начинио Маргаритоне у Арцу или зидна слика Чимабуа у *S. Francesco* у Асизију. Портрет Б. Берлингијерија, настао у Пеши (*Pescia*) 1235. године, који садржи шест индивидуалних сцена из живота Св. Франциска, сматра се најстаријим. Велике фреске Ђота и његових ученика на горњој цркви Св. Франциска у Асизију (1290-1300) представљају свеца како тежи да имитира Христа. Типови за све касније представе, нарочито стигматизација, могу се видети у Ђотовом раду. Његов приказ стигматизације је можда најважнији у историји францисканске уметности.³⁴

Гроб Св. Доминика од почетка је постао место јавног обожавања. Након што га је Григорије IX канонизовао 3. јула 1234, Никола Пизано је подигао нови споменик, који је завршио Николо д' Антонио са детаљима које је додао Микеланђело. Братства Св. Доминика организују се од 1244. надаље. Развој поштовања крунице и братства крунице су крајем 15. века унапредили његов култ.

Нема аутентичног портрета Св. Доминика. Слике из 13. века су симболичне и инспирисане византијским стилем. Постоји његов опис сестре Сесиле, која га је видела 1221. г. Научно истраживање реликвија 1943. г. омогућило је проверу тачности овог описа и тачну анатомску представу. Иконографски симболи, који потичу из његовог рада или из легенди о њему, су књига конституција, пас који трчи са запаљеном бакљом у устима, звезда на његовом челу и љиљани и круница. Сликан је како носи црно-бели хабит Проповедника и често са кратком брадом.³⁵

Францисканско питање

Историјски проблем Франциска укључује тачну процену бројних извора о његовом животу, циљу и делу. Поред Правила, списи Св. Франциска обухватају молитве, речи дивљења које су важне за његову духовност, Службу Мукама и Завет. *Песма Сунцу* је први израз италијанске националне књижевности. Такозвани *Te Deum*, са благословом брата Лава и писмо Лаву су изгубљени у светитељевом рукопису. Колекције његових списа постоје од друге половине 13. века. Лука Вадинг (1623) уредио је његова дела и издао све што је било приписано Св. Франциску. Чак и данас постоји недостатак јасноће о свим детаљима његових дела.³⁶

³⁴ *Ibid.*, 30.

³⁵ *The New Catholic Encyclopedia I*, 965.

³⁶ Списе Св. Франциска издали су под насловом *Opuscula sancti patris Francisci Assisensis* францисканци из Карачија 1904. На енглески их је превео П. Робинсон (Philadelphia, The Dolphin Press, 1906).

Сведочанства о францисканцима

Vitae и *legendae* о Францисковом животу су изузетно бројне. Најважнија су Тома Ђелано,³⁷ *Vita prima* (1228-29), *Vita secunda* (1246-47), *Tractatus de miraculis* (1250-52), *Legenda ad usum chori* (1230); Јулијан из Шпајера, *Officium rhythmicus S. F.* (1231-32), *Vita S. F.* (1232-35); *Legenda trium sociorum*³⁸ (1246, сачувано у фрагментима); Бонавентура,³⁹ *Legenda maior* (1263), *Legenda minor* (1263), и *Speculum perfectionis*⁴⁰ (око 1300, вероватно сложено дело). Од мањег историјског значаја су *Actus b. Francisci et sociorum ejus*⁴¹ (око 1320), изузетно поетски списи из пограничних крајева Анконе. Педесет и три поглавља овог дела чине *Floretum s. Francisci*,⁴² који су прерађени као *Fioretti di San Francesco* (око 1380). *Fioretti* су уживали велику популарност, али су сувише легендарни и романтични да им недостаје историјска вредност.⁴³

Када је Григорије IX посетио Асизи јула 1228. године, ради канонизације Св. Франциска, позвао је једног од браће, Тому Ђелана, да напише званичну биографију оснивача францисканског реда. Ђелано је поседовао велики таленат као писац и стилиста, био је у стању да напише књигу која ће се обрађати не само фратрима, већ свету као целини, стављајући пред људе величину и једноставност свог јунака, човека кога је Бог почаствовао нарочитом милошћу. Намеравао је да свету не остави никакву сумњу у светост Франциска Асишког. Многи догађаји везани за њега упућују на натприродно и на крају књиге постоји дуг део посвећен причама о чудима, од којих су многе сакупљене ради канонизације. *Vita prima*, како се обично назива ово Ђеланово дело, је конвенционална, стереотипна, ауторитативна књига. Не говори о поделама и размимоилажењима у реду. Нема позивања на Правила из 1221. и 1223. г, која су изазвала толико невоља, нити агоније кроз коју је Св. Франциско прошао у својим познијим годинама због постепеног одступања од његових идеала. Изоставља помене Францискових најинтимнијих пријатеља – Лава, Масае, Анђела, људи који су патили са њим, а даје предност Елијасу, који је, у време кад Ђелано пише, био најутицајнија личност у реду.⁴⁴ Постоје разлози да се сматра да су писане бе-

37 *Vita prima S. Francisci Assisiensis, auctore B. Thoma de Celano, ejus discipulo*, Bollandi Acta sanctorum, t. 46 (Oct. t. 2), стр. 683-723; такође издање Canon Amoni (Рим 1880); *Vita secunda seu appendix ad Vitam primam*, издање Amoni (Рим 1880). Боља издања од Амонијевих су Едуарда д' Аленкона (Рим 1906) и Х. Г. Роздејла (Дент, Лондон 1904).

38 *Legenda trium sociorum* (Leo, Rufinus, Angelus), Bollandi Acta sanctorum, t. 46 (Oct. t. 2), стр. 733-742, такође издао Amoni (Рим 1880). Постоје издања Pulignani (Foligno 1898), затим Marcelino da Civezza и Teophilo Domenicheli (Рим 1899).

39 Bonaventura, *Legenda maior*, Analecta Franciscana, vol. X, fasc. 5, Quarachi 1941.

40 *Speculum perfectionis seu S. Francisci Assisiensis legenda antiquissima auctore fratre Leone*, ed. Paul Sabatier, Paris 1898.

41 Издање P. Sabatier у *Collection d' etudes et de documents pour l'histoire religieuse et litteraire du moyen age*, IV, Paris 1902.

42 *Floretum S. Francisci Assisiensis: Liber aureus qui italice dicitur I Fioretti di San Francesco*, Paris 1902.

43 *The New Catholic Encyclopedia* II, 30.

44 J. R. H. Moorman, *A History of the Franciscan Order*, 279-280.

лешке које је Ђелано сакупио 1228. у припреми за писање *Vita prima*, биле, у ствари, сачуване и касније искоришћене од неколико писаца, нарочито од непознатог аутора *Legenda trium sociorum* (Легенда тројице другова).

Легенда је предмет многих расправа и тешко је разгрнути маглу која је окружује. Уз Легенду се везује писмо које су написала тројица браће – Лав, Анђело и Руфин, сакупивши се 1246. да саставе колекцију сећања на свеца. Сам поглед на *Legenda trium sociorum* показује да то не може бити колекција која се описује у писму. Представља извор од највеће важности и вредности. Једноставно, живо и драматично описани су младост Св. Франциска, његови снови, постепено преобраћење, сукоб са оцем, коначно одрицање, градња цркава, појава првих фратара и њихова рана мисионарска путовања.⁴⁵

Између 1232. и 1235. године, Јулијан из Шпајера написао је *Vita S. Francisci*, које не представља ништа више од сажетка *Vita prima*. На општој скупштини реда у Ђенови 1244, одлучено је да се изда позив свима који су познавали Св. Франциска – да пошаљу свој допринос како би се могао написати нов Живот, додатак Ђелановом *Vita prima*.⁴⁶

Као одговор на овај позив, три Францискова најинтимнија пријатеља, Лав, Анђело и Руфин, окупили су се у малом пустињачком пребивалишту Грекио у долини Риете, с циљем да сакупе колекцију прича из својих живих сећања на славне године када су живели и патили са Св. Франциском. На овој колекцији радили су више од годину дана, највише се бавећи чудима и свакодневним догађајима из Францисковог живота. Више су желели да покажу карактер свеца него његове моћи, његову милосрдност и брижност, интуицију, храброст, веру, посвећеност, понизност, љубав према Богу и људима. Овај драгоцен допринос послат је властима 1246. године. У исто време, многи други фратри су послали своје – углавном кратке – успомене. Када се сав материјал сакупио, поново је позван Ђелано да га преради у Живот Св. Франциска, додатак за *Vita prima*, који је написао пре скоро двадесет година.⁴⁷

Vita secunda састоји се из два дела. Први представља причу о Францисковом обраћењу, засновану на материјалу који је свеже приспео или који није коришћен при претходном покушају. Други је студија карактера свеца, која не прати хронолошки редослед, већ је организована под неколико наслова. Други део је Ђелано очигледно великим делом засновао на материјалу који су послала тројица пријатеља, примарном извору велике важности. Ђелано пише у име реда, који је у великој мери био подељен по питању тога шта је Св. Франциско хтео да од њега постане. Није се могао надати да ће задовољити обе стране. Ђеланове симпатије биле су на строжијој страни реда. У *Vita prima* писао је за свет као целину, а сада за фратре, и осећа се обавезним да каже ствари које не би било паметно рећи седамнаест година раније. У предговору исказује намеру да прикаже шта су биле праве намере Св. Франциска и бави се многим најконтраверзнијим питањима, као што су интерпретација „апсолутног сиромаштва“, развој

⁴⁵ *Ibid.*, 281.

⁴⁶ *Ibid.*, 282.

⁴⁷ *Ibid.*, 282.

студија, изградња манастира, ауторитет Завета Св. Франциска, писање Правила, питање привилегија и односа између фратара и секуларног свештенства. Није оклевао да покаже колико је Св. Франциско одбijaо промене које су почеле да се одигравају за његовог живота и колико агоније су му проузроковале. Елементи чуда су остали у позадини, па је Ђелано неколико година касније позван да дело допуни. То је и учинио око 1253.г. са *Tractatus de Miraculis*, колекцијом прича о чудима, од којих су нека поновљена из *Vita prima* са додацима или из Ђелановог искуства или из материјала који су послали фратри.⁴⁸

Најважнији документ који се заснива на оригиналној *Legenda trium sociorum*, материјалу који су 1246. послали Лав, Анђело и Руфин, је *Speculum perfectionis*, који постоји у две верзије. Краћа се налази у рукопису Св. Исидора, а преписе дуже је Сабатје открио у Фиренци и на другим местима.⁴⁹ Пол Сабатје је сматрао све *vitae* и *legendae* тенденциозним делима писаним да величају или да пркосе делу *Speculum perfectionis*, које је сматрао делом појединца и приписао га брату Лаву. Као потпуно необјективна одбацио је дела Томе Ђелана и Бонавентуре. Мада је његово датовање *Speculum*-а на 1228. годину доказано као погрешно (право време настанка је 1318. година), сматрао је да он представља основу свих *vita* Св. Франциска. Критичка литература до око 1945. године била је за или против Сабатјеове тезе. Шездесетих година 20. века научници су се сложили да је *Vita antiqua*, која се често спомињала у средњем веку и коју су касније тражили многи научници, вероватно дело Томе Ђелана и да *Speculum perfectionis* није дело појединца, већ само књижевни жанр францисканског порекла, који потиче из поуздане усмене традиције и садржи многе јединствене елементе. Истраживање које је подржало овај поглед водио је Софроније Класен 1964. године.⁵⁰

Касније се показала потреба да се створи слика Св. Франциска која ће задовољити највећи део фратара и у исто време бити препознатљив портрет свеца. Овом задатку је приступио старешина реда, Св. Бонавентура, написавши дело *Legenda maior*. Барем 80% овог дела је само нешто више од преписивања одељака из дела Ђелана. У њима се уочава разлика, покушај да се Франциско прикаже не као херој спиритуалаца, већ као оснивач реда који има много заслуга за западну Цркву. *Legenda maior* је изузетна и лепа књига. Добро је замишљена и елегантно написана. Даје слику светог човека, оснивача великог и племенитог реда, пуног љубави и посвећености Господу и људима. Легенда је требало да буде званични животопис свеца и замени све претходне покушаје. Општи састанак 1266. донео је одлуку да сви претходни рукописи треба да се униште. Остало је опште осећање да званични Живот није потпуно задовољавајући, и Општи састанак у Падови 1276. је ишао чак толико далеко да започне потрагу за даљим информацијама о свецу.⁵¹

На начин о коме практично не знамо ништа, састављена је колекција од стране фратара у граничним областима Анконе. Најважнију колекцију «спиритуалистичког» материјала садржи *Actus beati Francisci* и његова италијанска верзија, позната као *Fioretti*.

48 *Ibid.*, 283.

49 *Ibid.*, 285.

50 *The New Catholic Encyclopedia II*, 30.

51 J. R. H. Moorman, *A History of the Franciscan Order*, 286-287.

Actus није Живот Св. Франциска, већ велика колекција прича, од којих се неке тичу самог свеца, а неке су везане за другу или чак трећу генерацију његових ученика. У рукопису који је издао Сабатје постоји 50 поглавља очаравајућих и живих прича о првим члановима реда, самом Св. Франциску, Лаву, Бернару, Жилу, Анђелу, Руфину, Масеу (*Masseo*) и Св. Клари. Други извор је повезан са групом фратора који су живели у граничним областима Анконе у позном 13. веку. У овим поглављима нема прича о Св. Франциску и позивања на другу францисканску литературу. Аутор се бави само овом малом групом фратора запажене светости, који су живели у његовом крају. Педесет и три поглавља *Actus*-а преведена су на тоскански дијалект и кружили су као *Fioretti di San Francesco*. Овим поглављима додато је пет *Размајтрања о Сџиимајтрама*, који су један од најдирљивијих од свих францисканских извора.⁵²

Францисканци су рано почели да бележе своју историју. Прва општа историја реда је дело познато као *Dialogus de Vitiis sanctorum fratrum minorum*.⁵³ То је колекција биографија деветнаест фратора, од којих је сваки био познат по светости свог живота. *Dialogus* је књига чуда. Почине са описом Св. Антонија из Падове, па се наставља колекцијом прича о чудима које су повезане са фратром Бенвенутом из Губија, а затим причама Амброзија из Месине.⁵⁴

Следеће од општих хроника су серије живота старешина реда. Постоји више њих, као што су *Generalium ministrorum* (која је изгледа првобитно ишла до 1304),⁵⁵ *Chronica XIV vel XV Generalium*⁵⁶ и *Chronica XXIV Generalium*, која је каснијег датума.⁵⁷ Око 1304. г. брат Перегрино из Болоње написао је кратку хронику у облику писма генералном управитељу, Гонсалву из Валбоа.

Од много већег значаја су „локалне“ хронике. Прву од њих написао је енглески фратар, брат Томас Еклстон, око 1258. године.⁵⁸ Пет година након што је Еклстон завршио своје дело, настала је слична хроника Ђордана из Ђиана.⁵⁹ Ђордано је био италијански фратар, који је већи део своје службе провео у Немачкој.⁶⁰

Од личних хроника најважнија је она чији је аутор Салимбене из Парме,⁶¹ књига која је с правом названа „најизузетнијом аутобиографијом средњег века“. Написао је хронику око 1284. године, а посвећена је делом пословима реда, делом локалној политици, јавним догађајима и војним дешавањима у северној Италији. Повремено се осврће на понашање и карактер Фридриха II, на крсташки рат Св. Луја, верске покрете који су обележили „годину алелује“. Његов

⁵² *Ibid.*, 289.

⁵³ Издање L. Lemmens, Quarachi 1902, F. M. Delorme, Quarachi 1923.

⁵⁴ J. R. H. Moorman, *History of the Franciscan Order*, 291-292.

⁵⁵ *Monumenta Germaniae Historica*, Scriptorum, XXXII, 657-674.

⁵⁶ *Analecta Franciscana*, III, 693-707.

⁵⁷ У питању је извор од највећег значаја, настао око 1369. године, штампан у *An. Franc.* III, 1-575.

⁵⁸ *Fratris Thomae Tractatus de Adventu Fratrum Minorum in Angliam*, ed. A.G. Little 1951.

⁵⁹ Издање H. Boehmer у *Collection d' études et de documents pour l'histoire religieuse et littéraire du moyen âge*, 1908.

⁶⁰ J. R. H. Moorman, *A History of the Franciscan Order*, 293.

⁶¹ *Mon. Ger. Hist.*, Scriptorum, XXXII.

главни интерес везан је за успон и активност спиритуалаца, јоакимистичку струју итд. Салимбен се првенствено занима за народ, има редак дар за описивање мање важних ликова, опскурних, али интересантних људи које сусрећемо на његовим путовањима. Он их са изванредном живошћу за тренутак поставља на историјску позорницу. Салимбенова Хроника даје нам жив опис о томе какав је био живот у реду средином 13. века, са његовим хероизмом, племенитошћу и једноставношћу.⁶²

У историографији се расправљало и о питању Францисковог првобитног циља. Сабатје је тврдио како је Римска курија погрешно представила Францискове идеале, одстранила га од реда и да је у свом Завету Франциско узалуд покушао да протестује против овог скретања. Резултат је била трагедија последњих година његовог живота. Ово мишљење, које се углавном заснива на идејама францисканаца спиритуалаца, још утиче на већину биографија овог свеца.

Од године 1950. немачки францискански научници Кајетан Есер,⁶³ Софро-није Класен и Лотар Хардик применили су нови прилаз. Дали су главну пажњу Францисковим личним списима, који у прошлости нису били довољно иско-ришћени. Према овим научницима, Франциско није имао велики план за ред, али га јесте пројектовао и према сопственим способностима допринео његовом формирању. Такође се слагао са развојем реда од првих почетака до његовог законског успостављања. Значајно је његово непоколебљиво посвећење Исусу, нарочито у поређењу са савременим јеретичким сектама, катарима и валден-зима. Јако је подржавао евхаристијску духовност инспирисану декретима IV Латеранског концила.

Стандард живота за његов ред било је Свето Јеванђеље изражено у практичном слеђењу Исуса. Основа његовог духовног живота налази се у комплетном сиромаштву духа, у смислу порицања права на својину, материјалну или духовну.⁶⁴

На тумачење значаја овог свеца јако је утицала његова стигматизација. На њега се гледало као на „Анђела шестог печата“ и „другог Мојсија“. Преузео је вођство верских покрета свога времена и проширио их у оквиру постојеће црквене сфере. Са социолошке тачке гледишта, његове идеје о братском доброчинству и потпуном сиромаштву биле су од највећег значаја.

Сведочанства о Доминику

Од Доминикових списа сачувано је неколико одломака из његових писама. Два одломка су обрасци измирења кривовераца или сведочанство о њиховом обраћењу у римокатоличку веру, из 1208. и 1215. године.⁶⁵ Треће писмо доноси савете и захтеве упућене доминиканским калуђерицама у Мадриду, чији је манастир основан 1218. године, а писмо је вероватно настало 1220.

62 J. R. H. Moorman, *A History of the Franciscan Order*, 294.

63 Преведено је дело К. Esser, *Pregled povijesti Franjevačkog reda*, Sarajevo 1972.

64 *The New Catholic Encyclopedia* II, 31.

65 V. Koudelka, *Monumenta diplomatika S. Dominici*, Monumenta Ordinis praedicatorum historica (MOPH) 25, Roma 1966.

Основни извештај је *Књижица* (Libellus), коју је саставио Јордан из Саксоније, наследник Св. Доминика на челу Браће проповедника, с циљем да се прикаже слика о почецима реда.⁶⁶ Књижица приказује Доминика као утемељитеља, учитеља и брата Реда проповедника. То није хагиографско дело у правом смислу, без обзира на привлачност и заводљивост оснивачеву, већ историја на граници између хронологије и личног сведочанства, јер је Јордан познавао Доминика и овај га је изабрао за свог наследника.⁶⁷

Важне су литургијске „легенде“, пре свега *Лејенга о Светиом Доминику*, коју је саставио шпански доминиканац Петар Феранд између 1237. и 1242. године. Преузео је више од две трећине *Књижице* и додао још нека предања настала у Шпанији, нарочито о младости Св. Доминика. Константина де Медичија, будућег бискупа Орвијета, изабрала је Врховна скупштина од 1242. године да побољша текст Петра Феранда. Он жели да докаже Доминикову светост, па у извештај уврштава многа чудеса која су се догодила на подручју Тулуза за живота и после смрти Св. Доминика. Коначни литургијски облик легенда добија у време Хумберта из Романсе.⁶⁸

Жерар Фраше написао је доминиканске *Цветиће*. Ови *Живојојиси браће* (Vitae Fratrum) састоје се од пет поглавља, од којих је друго посвећено искључиво личности Св. Доминика. Писац није био у додиру са усменом предајом и без велике критичности описује животе прве браће и прикупља успомене које су до њега случајно дошле, нарочито о манастирима у Сеговији и Болоњи. Хумберт из Романсе, разочаран, наредио је 1260. године да текст сме кружити само унутар реда.⁶⁹

Године 1298, Дитрих из Аполде, немачки доминиканац, објавио је *Књижицу о живојоју, смрти и чудесима Св. Доминика ше о Реду који је он основао*, а оригиналан је само распоред грађе.⁷⁰ Грађа о Св. Доминику повећава се средином 13. века, а то се види код *Живојоји Св. Доминика* Бартола из Тридента (око 1245. г.) и Родрига де Ђерата (око 1275. г.), а још више код збирке *Примера за проповедање* (Exempla).⁷¹ Доминиканац Стефан из Бурбона, делом *Расправа о проповедању* са три хиљаде примера и Тома из Кантимпреа у својим *Мислицима ичелицама*, проширили су анегдоте чудеса и велика дела оснивача доминиканског реда.

Легенде, примери и „цветићи“ доносе хагиографску, а не научну и историјску истину, говоре о хришћанском идеалу, дубоким жељама у машти верника, те су значајна за проучавање народног менталитета.⁷²

66 Jordan Saksonac, *Libellus de pricipiis ordinis praedicatorum*, izdanje H. C. Scheeben, MOPH (16), Roma 1935.

67 G. Bedouelle, *Dominik ili dar riječi*, 25-27.

68 Три су текста објављена у MOPH 16.

69 Критичко издање *Vitae fratrum ordinis praedicatorum*, MOPH 1, Louvain 1896.

70 *Acta sanctorum Augusti*, Bruxelles 1967, 558-628.

71 Пример је често сликовита прича која илуструје верско учење, да би се олакшало његово разумевање или примена. У средњем веку та литерарна врста значи развој библијских морално-васпитних тумачења код калуђера који медитирају на темељу библијских текстова. Пример је посебан начин народног проповедања, основа је често библијска, а често и хагиографска, уз настојање да се не разочара народ жељан чудесних догађаја.

72 G. Bedouelle, *Dominik ili dar riječi*, 28-31.

Одабрана библиографија:

Извори:

- Библија или Свето писмо Стариога и Новога завјеша, превод Ђ. Даничића и В. Караџића, Београд 1997.
- *Documents Illustrative of the History of the Church*, vol. III, ca. 500-1500, ed. by V. J. Kidd, London 1941.
- *Medieval Sourcebook*: <http://www.fordham.edu/halsall/sbook.html>.
- Thomas of Celano, *Two Lives of St. Francis*, <http://www.fordham.edu/halsall/source/stfran-lives.html>.
- St. Francis, *Canticle of the Sun*, <http://www.fordham.edu/halsall/source/stfran-canticle.txt>.
- St. Francis, *Testament*, <http://www.Fordham.edu/halsall/source/stfran-test.html>.
- Dominican Order: *The Lives of the Brethren of the Order of Preachers 1206-1259*, <http://www.op.org/domcentral/trad/brethren/default.htm>.
- Р. В. Поповић, *Извори за црквену историју*, Београд 2001.

Литература:

- G. Bedouelle, *Dominik ili dar riječi*, Zagreb 1990.
- J. R. H. Moorman, *A History of the Franciscan Order from its Origins to the Year 1517*, Oxford 1969.
- *The Cambridge Medieval History*, Vol. VI, Cambridge 1929.
- *The New Catholic Encyclopedia*, Vol. I-II, Washington 1967.
- Р. В. Поповић, *Појмовник црквене историје*, Београд 2004.
- С. Пеинтер, *Историја средњег века (284-1500)*, Београд 1997.
- Ц. Х. Линч, *Историја средњовековне цркве*, Београд 1999.

FOUNDERS OF THE MENDICANT ORDERS

Miroslav M. Popović

*Scholar of Ministry of Science and
Technological Development of the
Republic of Serbia*

Summary: *The same deep religious feelings that moved men to become heretics played a decisive role in the development of the two monastic orders that contributed most to the fight against heresies and strengthening of the organization of the Western Church. Life and work of the two founders of mendicant orders, St. Francis and St. Dominic, are crucial for the understanding of spirituality, church life and social development of the western world of the 13th century. It is important to lighten up their characters and achievement from the scientific standpoint.*

Key words: *Saint Francis, Saint Dominic, cult, historical sources, scientific attitude, Franciscan question*